

ÜÇ OSMANLI TARİHİ

❧

Oruç Beğ Tarihi

*

Ahmedî:

*Dâstân ve Tevârîh-i
Mülûk-i Âl-i Osman*

*

Şükrullah:

Behcetü't-Tevârîh

Hazırlayan:

Atsız

ÖTÜKEN

İÇİNDEKİLER

Sunuş..... 7

ORUÇ BEĞ TARİHİ

Eser ve Müellifi Hakkında Birkaç Söz 11
Oruç Beğ Tarihi 17
İsimler Cetveli 111

AHMEDİ:

DÂSTÂN VE TEVÂRİH-İ MÜLÜK-İ ÂL-İ OSMAN

Ahmedî (1334-1413) 131
Osman Ocağı Padişahlarının Destanı ve Tarihi ve Kâfirlerle
Savaşları 137
Ahmedî'nin Osmanlı Tarihindeki Vukuatın Hülâsası 161
Ahmedî'ye Göre Osmanlı Hanedanı Soykütüğü 166
İsimler Cetveli 167
Ahmedî'nin Osmanlı Tarihinde Açıklanması Gereken Sözler 169
Türkçe Sözler 169
Arapça Sözler 171
Farsça Sözler 175

ŞÜKRULLAH:

BEHCETÜ'T-TEVÂRİH

Şükrullah'ın Hayatı ve Eserleri 181
Hayatı 181
Eserleri 183
Behcetü't-Tevârîh 185
Behcetü't-Tevârîh'in 16'ncı Asırdaki Tercümesi 186
Behcetü't-Tevârîh'in Bundan Önceki Seif ve Atsız Neşirleri 187
Bu Seferki *Behcetü't-Tevârîh* Basımında Okuyucuların Dikkat Etmesi
Gereken Noktalar 189

Tercümede Kullanılan Eski Türkçe Kelimeler.....	190
<i>[Behcetü't-Tevârih]</i>	193
Osmanlı Sultanları Tarihi.....	203
Şükrullah'a Göre Osmanlı Tarihinin Kronolojisi	233
Şükrullah'ın hayatının Kronolojisi	233
Şükrullah'ın Eserleri.....	234
Şükrullah'a Göre Osmanlıların Şeceresi.....	234
İsimler Cetveli.....	235

Sunuş

Bu kitap, her üçü de Atsız Hoca tarafından hazırlanıp da Tercüman 1001 Temel Eser serisinde (İstanbul, tarihsiz) yayınlanmış olan *Oruç Beğ Tarihi** ile Türkiye Yayınevi tarafından *Osmanlı Tarikleri-I* (İstanbul 1949?) adlı kitap içinde yayınlanan Ahmedî'nin manzum tarihi *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-ı Âli Osman*'ın ve Şükrullah'ın *Behcetü't-Tevârih* adlı eserinin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir. İsimler Cetveli için kolaylık olması bakımından nesirlerde konulmuş olan satır numaraları, bu yayınıımızda gereksiz bulunmuştur. Fakat manzum metinde her 5 mısırda bir konulan numaralar ise, cetvelde isimlerin geçtiği mısra numaraları gösterildiğinden, uygulanmıştır.

Metinin Atsız Hoca tarafından uygulanan imlâsına dokunulmamıştır.

Ötüken Neşriyat

* Bu yayında kitaba eklenmiş olan, Oruç Beğ Tarihi'nin Manisa Kütüphanesinde bulunduğu belirtilen Osmanlıca metni konulmamıştır. (Ötüken)

ORUÇ BEĞ TARİHİ

Eser ve Müellifi Hakkında Birkaç Söz

«Osmanlı Tarihi»nin en eski yerli kaynakları, ilk «tarihî takvim»lerle Ahmedî'nin meşhur *İskendernâme*'sine eklediği manzum parçasından sonra «Tevârih-i Âl-i Osman» (= Osmanlı Hanedanı Tarihleri) diye adlandırılan kroniklerdir. Çoğunun müellifi bilinmeyen bu kroniklerin başlıcaları Âşıkpaşaoğlu, Neşrî ve Edirneli Oruc'a ait olanlardır.

Oruc'un eseri 1925'te Berlin'de ünlü Türkolog Prof. Babinger tarafından bastırılmış, Türkiye'de ise şimdiye kadar bu eserle ciddî şekilde meşgul olunmamıştır.

Babinger'in bastırduğu *Oruç Tarihi*, eserin Oxford ve Cambridge nüshalarının ayrı ayrı basımından ibarettir. İki nüsha arasındaki kelime ve ifade farkları fazla olduğundan, nüshalardan birini esas alarak ötekiindeki farkları dip notları ile göstermek yoluna, haklı olarak gitmemiştir.

Babinger basımında Oxford nüshası 3-75. sayfaları almakta ve hicrî 872 tarihinde bitmektedir. Bu nüshanın başlarında müellif kendisini «Oruç b. Âdili'l-Kazzâz Kâtibü'l-Edrenevî» diye tanıtmaktadır. Oruc'dan bahse-

den Türk tarihçilerinin onu «Oruç Beğ» diye anması belki bu kâtipliğinden ötürüdür. O sırada İstanbul alınmış olmakla beraber Edirne (ve o zamanki söyleyişle «Edrene»)de, hiç olmazsa bazı aylarda devlet başkenti olmak vasfını muhafaza ettiğinden Oruc'un Edirne'de Divan Kâtibi olduğu, bu sebepten Oruç Beğ denildiği düşünülebilir.

Babinger'in yayınladığı ikinci nüsha Cambridge nüshası olup eserin 79-139. sayfalarını işgal etmekte ve hicretin 899. yılına kadar gelmektedir. Bu nüsha 3 Şaban 1022 (= 18 Eylül 1613)'de istinsah olunmuştur. Yani oldukça yeni bir nüshadır. 899 yılına kadar geldiği için Babinger bu ikinci nüshaya «mufassal nüsha» diyorsa da sayfa sayısı bakımından bunun 60 sayfa olmasına karşılık muhtasar sayılan ilk nüsha 72 sayfa tutmaktadır. Ayrıca ikinci nüshada müellif adına ait bir kayıt yoktur.

Oruç hakkındaki bütün bilgimiz babasının bir ipekçi (kazzâz), yani ipek veya ibrişim bükücü olmasından ve Oruc'un Edirne'de doğmuş bulunmasından ibarettir.

Oruc'un tarihi dil bakımından XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesinin sade güzelliğini taşımasından başka eski bir kronik olması dolayısıyla da mühimdir. 899 Hicrî yılına kadar olan bütünü bizzat müellif tarafından yazılmış olsa, yani *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*'nde olduğu gibi, son yıllarını müstensihler eklemiş bulunmasa dahi yine eski bir tarihtir.

Osmanlı Tarihleri'nde âdet olduğu üzere olaylar kısa ve kesin olarak anlatılmıştır ki bu, bilinen ilk Türk Tarihi demek olan milâdî 720-725 yıllarına ait Bilge Tonyukuk yazıtından beri Türk tarihçiliğinin garip bir geleneğidir.

Hiç şüphesiz, Oruç Kroniği'nin baş bölümlerine bol miktarda destan ve efsane unsurları karışmıştır. Buna

rağmen tarih bilgisi süzgecinden geçirmek suretiyle, bu bölümlerden de faydalanmak mümkündür. II. Murad ve Fatih çağları için ise bir anakaynaktır. Birçok yerlerinin Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'larla hemen hemen aynı oluşu, Babinger'in dediği gibi, bir tek anakaynaktan faydalanmış olmaları ihtimalini düşündürmektedir.

Oruç Tarihi'nin şimdiye kadar birkaç nüshası bulunmuştur. En mühimi, müellif adını da ihtiva eden Oxford nüshasıdır ki Bodleian Kütüphanesi'nde (Nu. Rawl. or. 5) bulunmaktadır.

Zagreb'de Yugoslav Bilimler Akademisi'nde (Babinger Koleksiyonu, Nu. 673, I) ikinci bir nüshası bulunmuştur.

Cambridge nüshası, Zagreb nüshasına benzerdir.

Paris'te, Bibliotheque Nationale'de (Suppl. turc 859) de yine tahrif edilmiş bir nüsha vardır. Bu nüsha 1144 Ramazanı başında (= Mart 1732 başları) istinsah edilmiştir ve hicrî 847'de II. Mu-rad'ın tahttan çekilişine kadardır.

Bir de Münih'te, Bayrische Staatsbibliothek'te (Cod. Turc 83) bir nüsha bilinmektedir.

Oruç Tarihi'nin Türkiye'deki nüshaları hakkında etraflı bilgi yoktur. 1951'de İstanbul'da toplanan XXII. Müsteşrikler Kongresi dolayısıyla yayımlanan ve Türkiye kütüphanelerindeki değerli yazmaları gösteren fihrist risalelerinin Manisa-Akhisar şehirlerine ait olanında, Manisa'daki Muradiye Kütüphanesi'nde 5506 sayılı derginin ikinci eseri olarak 143 - 236. yaprakları ihtiva eden Oruç Beğ'in *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı kaydedilmiştir. Aynı eserden ertesi yıl İsmet Parmaksızoğlu da bahsetmiştir (Manisa Genel Kütüphanesi Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogu, s. 9, İstanbul 1952). Parmaksızoğlu'nun verdiği

izahattan bu nüshada da müellif adının zikredildiğini öğreniyoruz. Yalnız müellif burada babasının «kazzâz» olduğundan bahsetmemiştir ki, bunun da müstensih atlaması olacağı tabiidir.

Manisa'daki bu nüshadan başka İstanbul Kütüphaneleri'ndeki anonimlerden bir ikisinin de Oruc'a ait olması ihtimali vardır.

Türkiye'de Oruç Beğ Tarihi'nden ilk bahseden tarihçi, Istanbulu olduğu için «Şehrîzâde» (Istanbuluoğlu) soyadını alan ve Hicrî 1178'de ölen (*Osmanlı Müellifleri*, III, 75) «Mehmet Said Efendi»dir. Başlangıçtan Hicrî 1000 yılına kadar yazdığı *Nevepeydâ* adlı eserinin kaynakları arasında Oruç Beğ'in tarihi de vardır. Bu tarihin Osman Gazi'den Yıldırım'ın cülûsuna kadar bahsettiği, *Osmanlı Müellifleri*'nin başka bir yerinde (III, 180) söylenmekte ise de bu kaydın Mehmed Said Efendi'ye mi, yoksa *Osmanlı Müellifleri* sahibine mi ait olduğu anlaşılamamaktadır. Bununla beraber bu kaydın doğru olmadığını aşağıda açıklayacağız.

Oruc'dan ikinci olarak bahseden Osmanlı tarihçisi Hicrî 1297'de ölen Tayyaroğlu Atâ Beğ'dir. *Enderun Tarihi* adlı 5 ciltlik mühim bir eserin müellifi olan Atâ Beğ, Osmanlı Tarihi'ne ait kaynaklarını sayarken (*Enderun Tarihi*, III, 324) «İsân-ı Türkî-i kadîm ile Sultan Osman ve Sultan Orhan asrı vukuatını mübeyyin Oruç Beğ Tarihi'nden bahsetmektedir. Bugün, Atâ Beğ'in gördüğü nüshanın eksik bir nüsha olduğu anlaşılmaktadır.

Oruç Beğ'den bahseden üçüncü Türk tarihçisi Necib Âsım'dır. «Osmanlı Târihnüvisleri ve Müverrihleri» adı ile *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*'nın 1 Nisan 1326 tarihli 1. cüzünün 42. sayfasında, *Enderun Tarihi* müellifi Atâ Beğ'in verdiği bilgiyi tekrarlamakla iktifa etmiş ve biraz şüpheli bir ifade kullanmıştır.

Nihayet, en son olarak da Bursalı Tahir Beğ, *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde müellifimizden «Oruç Beğ» diye bahsetmiş, fakat hakkında bilgi vermemiştir.

Bana göre Oruç Beğ okadar eski bir zamanın müellifi değildir. Bunun bir delili, ilk vezirlerden «Çandarlı Kara Halil» için «zamanımızdaki Vezir Halil Paşa'nın dedesiydi» demesidir. «Zamanımızdaki vezir» dediği Halil Paşa, II. Murad ve Fatih'in sadırazamı olan Çandarlıoğlu Halil Paşa'dır ki Hicrî 842-853 (=Milâdî 1438 - 1453) arasında büyükvezirlik yapmıştır. Şu halde *Oruç Beğ Tarihi* en erken olarak 842'de yazılmış ve sonraki bölümleri müstensihler tarafından eklenmiş olabilir. Fakat eserin Fatih, hattâ II. Bayazıd çağında yazıldığını gösteren daha mühim bir delil vardır ki, o da başlangıçta, Osmanlıların atası olarak efsanevî Süleymanşah'ın gösterilmiş olmasıdır. Bugün artık bilindiği üzere, Süleymanşah, Fatih'ten sonraki devirde uydurularak Osmanlı soy kütüğüne katılmış bir şahıstır. Netekim Fatih'in son sadırazamı olan Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa'nın Arapça yazdığı *Osmanlı Tarihi*'nde Süleymanşah'tan bahsedilmemiştir. Bu sebeple ben bu eserin, II. Bayazıd'ın saltanatı başlarında yazılmış olduğunu kabul ediyorum.

Eserde bazı mühim tarih yanlışları olmasına rağmen (Yıldırım Bayazıd'ın sünnet düğününde 20 yaşını aşkın gösterilmesi gibi ki istinsah yanlışlığı da olabilir) bu tarih, Âşıkpaşaoğlu ile Neşri'yi tamamlayacak değerinde bir eserdir.

Türkler arasında «Oruç Beğ» diye tanındığı için benim de öyle anacağım bu müellifin eserini Türk aydınlarına sunmakla hiç şüphesiz millî kültüre küçük bir hizmette bulunmuş oluyorum.

Metinde, bugün için anlaşılmayan bazı kelimelerin yerine anlaşılabilirlerini koymak ve XV. Yüzyılda başka türlü söylenen fiil kiplerini bugünün söyleyişine çevirmek («gelür» veya «bulmuş» yerine «gelir», «bulmuş» demek gibi) suretiyle metnin tarihçi ve dilci olmayanlar tarafından kolayca anlaşılmasını sağlamaya çalıştım. Yalnız, metindeki bir iki manzumeyi o zamanki şekliyle aldım.

Gerekli yerlerde dip notları ile kısa açıklamalar yaptım ve bugünkü nesiller için anlaşılmayan Hicrî tarihlerin milâdî karşılıklarını da yine dip notlarında gösterdim.

Esas olarak, Babinger'in muhtasar saymasına rağmen daha mufassal olan Oxford nüshasını aldım. Onun bittiği yerden itibaren de Cambridge nüshasıyla eseri tamamladım.

Millî kültürümüzün anıtlarından biri olan bu eseri böylece yayınlamakla mevcudu tükenmiş olan asıl eseri edinmek imkânından mahrum tarihçilere de yardım ettiğime inanıyorum. Tarih bilginleri bu eseri mukayeseli olarak basıncaya kadar bu basım ihtiyacı karşılayacaktır.

Atsız

28 Nisan 1972

ORUÇ BEĞ TARİHİ

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Elhamdülillâhi Rabbi'l-Âlemîn. Ve's-Selâtü
ve's-Selâmi alâ Seyyidinâ Muhammedin
ve Âlihi't-Tayyibîni't-Tâhirîni Ecma'in.¹

Azizimiz! Bil ki bunca ulular ki gelmişlerdir eskilerden ve sonrakilerden kimi tefsir, kimi hadîs, kimi peygamberler tarihi, kimi bizim peygamberimizin tarihi, kimi padişahlar tarihi gibi şeyler yazmışlardır. Kimi de acayip hikâyeler kaleme almış, **İran** ve **Rum** padişahlarından, **Efrâsiyab**'dan, **Zâloğlu Rüstem**'den âlemde söylenmedik hiçbir söz kalmamıştır. Her azizler ki gelmişlerdir, her biri kendi zamanında olan padişahların kıssalarını yazıp beyan etmişlerdir. İmdi: Azizimiz! Her kişiye kendi zamanında olan padişahların kıssalarını yazmak gerektir. Zira «Zillullâhi fi'l-arz»dır.²

İmdi azizimiz bu değersiz **Âdilül-Kazzâz oğlu Edirneli Kâtip Oruç**³ gördü ki her kıssa için türlü hikâyetler söylenmiştir. Ancak, **Osmanlı Hanedanı** tarihi teva-

¹ Âlemlerin sahibi olan Allah'a hamd, efendimiz Muhammed'e ve onun iyi, arınmış ocağının bütününe dualar ve selâmlar olsun.

² Yerde Tanrı'nın gölgesi.

³ «Kazzâz» Arapça kelime olup «ipek işleyen», «ibrişim büken» demektir. Oruç'un babası Âdil'in ipekçi esnafından olduğu anlaşılıyor.

tür⁴le söylenmiş değil. Bilhassa bunların kıssaları asıldır. Zira, bunlar gaziler ve düşmanı yenicilerdir. Tanrı uğruna hak yoluna durmuşlardır. Gazâ malını toplayıp Hak yönüne harc edicilerdir ve Haktan yana gidicilerdir. Din yoluna gayretlilerdir. Dünyaya mağrur değillerdir. Şeriat yolunu gözetnicilerdir. Dinsizlerden intikam alıcılardır ve kimsesizleri sevicilerdir. Garptan şarka İslâm dinini açıcılar ve Hakkın yolundan dışarda olan âsileri kırıcılar. **Osmanlı Hanedanı** sert bir ailedir. **Oğuz** neslinden ve **Sâm** aslındandır.⁵ İnançları sağlamdır.

İmdi lâzımdır ki **Osmanlı Hanedanı**'nın başlangıcından tâ sonuna kadar kıssalarını ve ettikleri gazalarını zikredelim. Tâ kıyamete kadar anılalım. **Vallâhu a'lem.**⁶

beyit

Cihanda kişinin adıdır kalan;
Kalanı vebal ü yalandır, yalan.

İmdi azizimiz! Hakkın inayeti, **Muhammed Mustafa**'nın şefaati, evliyaların ve peygamberlerin himmeti ve şeriat yolunu yapan âlimlerin duası üzerlerinden eksik olmayıp atadan ataya tâ nihayete varıncaya kadar akıbetlerini hayır edip İslâm imanını lâyük kılıp kabirlerini kıyamete kadar nurla ışıklandırısın. Hak Taâlânın rahmeti ve Hazreti Peygamberin şefaati o azizlerin üzerlerine olsun. Âmin! Yâ Rabbe'l-Âlemîn.

⁴ «Tevatür» Arapça bir kelime olup «doğru veya yanlış olduğu düşünülmeyen üzerinde ittifak edilen konu» demektir.

⁵ «Sâm», meşhur efsaneye göre Nuh'un üç oğlundan biri olup Araplar'ın atasıdır. Oruç burada yanlışmıştır. Çünkü aynı efsaneye göre Türkler'in atası, Nuh'un oğullarından «Yâfes»tir. Nitekim daha aşağıda öyle geçmektedir (7. nota bak).

⁶ «En iyi bilen Tanrı'dır».

Osman Hanedanı'nın neslini bil: Babası **Ertuğrul**, onun babası **Süleymanşah**, onun babası **Kaya Alp**, onun babası **Kızıl Buğa**, onun babası **Baytur**, onun babası **Aykulug Ağa**, onun babası **Tugar**, onun babası **Kayitnun**, onun babası **Baysunkur**, onun babası **Bakı Ağa**, onun babası **Sugançaf**, onun babası **Temür**, onun babası **Basak**, onun babası **Gök Alp**, onun babası **Oğuz**, onun babası **Kara Han**, onun babası **Kutluca Ağa**, onun babası **Tozak**. Böylece 38 kişidir ki **Nuh Peygamber'in** oğlu **Yâfes'e** çıkar.⁷

Bunlar **Acem** ülkesinde padişah idiler. Hazret-i Peygambere inançları vardı. **Mâhân** şehrinde padişah idiler. **Mervli Ebû Müslim** bu nesilden çıkmıştır derler.

Cengiz Han, Hatay⁸ ülkesinden 20.000 erle çıkıp gelip **Belh** şehrini ve ülkesini, **Horasan** ve **İrak** ve bütün **Acem** ülkesini harab etmişti. O vakit **Belh** şehrinin şahı **Horzumşah⁹** idi. Ariflerin sultanı olan Hazret-i **Mevlânâ** o vakit 9 yaşında idi. **Belh** şehrinin içinde dünyaya geldi. **Mevlânâ Celâleddin'in** babası **Bahâeddin**, ki **Horzumşah**'ın kızından doğmuştu, onun babasına **Belh** şehrinin hatibi **Mevlânâ Hüseyin** derlerdi. Bu **Mevlânâ Hüseyin, Ebûbekir** neslindendi. **Sultan Bahâeddin, Cengiz Han** ortaya çıkmadan 6 ay önce vatanını bırakıp **Belh** şehrinin **Bağdad'a** gelmişti. O **Bağdad'da** iken **Cengiz Han** gelip **Belh** şehrini ve ülkesini harab etmişti. Memleketleri yıka boza sonra **Bağdad'a** gelip onu dahi harab etti.

⁷ Oruç burada 18 ad saydığı halde Osman Gazi'nin 38 atasından bahsetmektedir. Zaten bunların hepsi muhayyel ve efsanevî atalardır. İçlerinde doğru olan tek taraf Osman Gazi'nin babasının «Ertuğrul» olduğudur. Öteki isimlerin çoğu da bozuk şekilde alınmış olup başka kaynaklarda isim olarak doğru kelimelerdir.

⁸ Kuzey Çin.

⁹ Türkler Harzem'e "Horzum" diyorlardı.

O vakit **Bağdad**'da halife **Abbas Ailesi** neslinden **Muntasır Billâh** idi. Halifeyi öldürüp, Abbasîler'i kırıp, **Selçuk Hanedanı**'nı memleketten çıkarıp âlem karmakarışık olmuştu. **Acem** ülkesini baştanbaşa ve **Âbilistan**¹⁰'dan beri **Yunan**¹¹ ve **Arap** diyarının bir kısmını hep **Cengiz Hanlılar** tutmuştu. Hicretin 620'si idi.¹²

Selçuk Hanedanı neslinden **Sultan Alâeddin** bu memleketin şahı idi. Âlem karmakarışık olmakla **Acem** ülkesinden **Anadolu**'ya gelip onun dahi başına sergüzeşterler gelip **Amasya** şehrine gelmişti. Sonunda **Sivas** şehrinde çıkıp **Yunan Eline** padişah oldu hicretin 626'sında.¹³ Onun başka bir hikâyeti vardır. **Karaman** ülkesine o vakit **Yunan** ülkesi derlerdi.

Cengiz Han, Belh şehrini harab edince o sırada öldü. Tanrı'nın laneti üzerine olsun. Oğlu **Hülegü Han**¹⁴ yerine beğ olup oğlanları üreyip **Acem** ülkesini **Cengiz Hanlılar** tutmuştu. Âlem karıştı. **Oğuz** tayfası göçebe **Yörük** tayfası idi. **Mâhân** şehrinin şahı o vakit **Süleymanşah**'tı. **Osman Gazi**'nin dedesidir. **Mâhân** şehri harab olunca **Süleyman şah** dahi **Mâhân**'ı bırakıp **Acem Elinden Anadolu** ülkesine gelmeye niyet etti. **Erzurum** ülkesine geldi. Oradan **Erzincan**'a geldi. Oradan **Amasya**'ya gelip gazâ niyetine deyip çok gazalar etti. Çok yerler açtı. Sonra oradan geçip **Haleb**'e geldi. **Haleb** bölgesinde **Ca'ber Kalesi** derler, o kalenin önüne kondular. **Fırat Irmağı**'nı geçmek istediler. Yol, iz bilmezlerdi. Nihayet **Süleymanşah** at tepti **Fırat Irmağı**'nı geçmeye.

¹⁰ Bugünkü Elbistan.

¹¹ Konya ve Karaman bölgesinin eski adı. Netekim aşağıda Oruç da açıklıyor.

¹² Hicretin 620'si milâdî olarak 4 Şubat 1223 - 23 Ocak 1224 arasındır.

¹³ Hicretin 626'sı milâdî 30 Kasım 1228-19 Kasım 1229 arasındır.

¹⁴ Oruç burada yanılmıştır: Hülegü Han, Cengiz'in oğlu değil, torunudur.

Meğer önu yâr imiş. Atıyla **Fırat**'ta boğuldu. Şehid oldu. Irmaktan çıkardılar. **Ca'ber Kalesi**'nin önünde gömdüler. Şimdi ona **Mezâr-ı Türk** derler.

Süleymanşah'ın üç oğlu kaldı. Birinin adı **Sunkur Tegin**, birinin adı **Gündoğdu** ve birinin adı **Ertuğrul** ki **Osman**'ın babasıdır.

Bu üç kardeş **Fırat Irmağı**'ndan **Pasın Ovası**'na geldiler, durdular. Oradan göçüp **Sürmeli Çukuru**'na geldiler. **Sunkur Tegin** ve **Gündoğdu** geri, **Acem** ülkesine gittiler. **Ertuğrul** orada kaldı. Gazâ niyeti edip yerleşti. Üç oğlu oldu. Birinin adı **Gündüz**, birinin adı **Sarunatı**.¹⁵ Ona Savcı dahi derlerdi. Birinin adı **Osman Gazi**. Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun. Ama **Osman Gazi**, **Anadolu** ülkesinde dünyaya geldi hicretin 658'inde.¹⁶

Osman küçük idi. **Ertuğrul**, **Osman** küçücük iken çift sürdürdü. Devlet **Osman Gazi**'nin başında idi. O iki kardeş öldü. **Osman Gazi** yerlerine geçti.

Bir gün **Ertuğrul**, **Sarunatı** oğlunu **Sultan Alâeddin**'e gönderdi ki **Sultan Alâeddin**'den yer isteyeler, orada yerleşeler. **Sultan Alâeddin** dahi kabul etti. Bunları hoş gördü.

Karahisar Tekfürü ve **Bilecik Tekfürü** **Sultan Alâeddin**'e itaat etmiş olup haraç verirlerdi. **Sultan Alâeddin** dahi o iki aralığı onlara yurt verdi. **Söğütçük** derler, oraya kadar olan yerleri yurt tutalar. **Domalıç Dağı**'nı ve **Ermeni Dağı**'nı onlara yaylak ve kışlak verdi.

Ertuğrul, **Sarunatı** ile **Ankara**'ya geldiler. Orada vatan tuttular. **Rumlar** üzerine çok gazalar ettiler. Sonunda iki oğlu da öldü. Sonra **Ertuğrul** öldü. **Osman Gazi**

¹⁵ Ertuğrul'un bu oğlunun adı öteki kaynaklarda «Saru-batı» veya «Saruyatı» şeklinde de geçmektedir. Mesele kesinlikle çözülmeyeceği için buradaki şekli aldık.

¹⁶ Hicretin 658'i milâdî 18 Aralık 1259 — 5 Aralık 1260 arasındır.

onun yerine geçti. Gece gündüz Hak yolunda gazâ ederdi. Yiğitlik ve kahramanlıkta yüce bir bahadır olarak ortaya çıktı. Sanki dünyada **Zâl**, **Sâm** ve **Neriman** idi.¹⁷ Okadar adı çıktı. Yiğitler arasında hürmet ve itibar gören kişi oldu. Ne zaman ata binse üzerindeki sanki **Sâm** yahut **Zâl oğlu Rüstem**'di. Sonunda **Söğütçük**'te yerleşti.

Birdenbire **Kostantin Tekfirü**, oğlunu nice bin iyi silâhlı adamla Müslümanlar üzerine gönderdi. **Sultan Alâeddin**'e dahi haber oldu ki kâfir askeri üzerimize yürüdü diye, **Sultan Alâeddin** dahi her tarafa mektuplar gönderdi. Hükmettiği yerlere, tâ **Sivas** kapısına kadar çeriler toplamaya başladı. **Osman Gazi** dahi 1000 kişi miktarı yiğitler alıp ve kendi gibi erkek arslanlar toplayıp ulu gazadır diyip o gelen kâfir askerine karşı vardı. O 1000 kişiyi üç bölük kılıp bir gece üç yerden baskın edip kâfir askerine giriştiler. Kâfir askeri gafil, sarhoş yatarken mucize **Muhammed**'indir diyip kılıç koydular. Sabah vaktine kadar kâfirleri kılıçtan geçirdiler. Tarumar eylediler. Bunca ganimet malıyla dönüp yerlerine geldiler. Malın onda birini çıkarıp **Sultan Alâeddin**'e gönderdiler.

Sultan Alâeddin bu fethi işitti, gayet ferah oldu. **Osman Gazi**'nin bu yiğitliğine aferin diyip tez buyurdu: Hazineden ok, silâh ve zırhlar çıkarttı. Elli katar deve ve elli katar katır¹⁸ bütün savaş malzemesiyle donatıldı. Hazret-i Peygamberin **Mısır** sultanından gelmiş ak bayrağını da çıkarttı. Tuğ, bayrak, sancak, davul, nakkare, boru ve kösler dövülüp, sancak çözülüp **Veziri Abdülaziz** adındaki bilgili ve akıllı kişiyle birlikte gönderdi.

Osman Gazi'ye haber oldu ki «**Sultan Alâeddin** sana bunca ikramlar eyledi, geliyor.» diye. **Osman Gazi** dahi karşı çıktı. Getirip bir hoş yere kondurdu, **Abdülaziz**'i

¹⁷ Şehname'deki İran kahramanları.

¹⁸ Elli deve veya elli katırdan kurulu katar demektir.

konukladı. Ertesi gün olunca vezir dahi Padişah'ın verdiği ihsanları arzetti ve dedi ki: «Ey oğul! Baban **Ertuğrul**'un gördüğü düş bu idi ki **Şeyh Ede Balı** o düşü tabir etmişti.» Sonra şöyle anlattı: **Osman Gazi** dünyaya gelmeden **Ertuğrul** bir gece garip bir düş gördü. O düşten uyandı. Düşünü düşünerek, Allah'ı zikrederek kalktı, sabah namazını kıldı. Atına binip doğru **Konya**'ya vardı. **Konya**'da rüya tabir eden itibarlı bir kişi vardı. **Şeyh Ede Balı** derlerdi. Kemal sahibi idi. Rüya ilmini iyi bilirdi. Kerameti gözükmiş kişiydi. Zengindi. O ülkede meşhurdu. **Sultan Alâeddin** dahi ona inanmıştı.

Ertuğrul elbise değiştirip geldi. O düşü şeyh hazretine anlattı. Dedi ki: «Ey şeyh! Senin koynundan bir ay doğar. Gelir benim koynuma girer, kalır. Sonra göbeğimden bir ağaç biter. Gölgesi âlemi tutar. Gölgesinin altında dağlar olur. Dibinden sular ve ırmaklar çıkar. Bu sular dan kimi içer, kimi bağlar, bahçeler sular ve çeşmeler akıtır. O uykudan uyandım. Düşüm budur. Tabirini buyurun.» dedi.

Şeyh dedi ki: «Ey yiğit! Düşününün tabiri budur ki, bir oğlun ola. Adı **Osman** ola. Benim dahi bir kızım ola. Râbia adlı. Benim kızımı senin oğlun **Osman**'a vereler. O kızıdan **Osman**'ın birçok oğlancıkları ola ve onun nesli babadan oğula padişah olalar. Müjdeler olsun sana ve nesline ki padişahlık verildi. Mübarek olsun.»

Sonra **Osman Gazi** dünyaya gelip savaşlarda Rum çerisini kırdığı zaman Vezir **Abdulaziz** sancak getirdikte **Şeyh Ede Balı**'nın kızını da beraber getirmişti. **Râbia Hatun**'u **Osman Gazi**'ye nikâh edip verdi. Büyük düğünler yaptı.

Gerdek gecesi olup muradı hâsıl olunca sabahleyin kalkıp abdest alarak sabah namazını kıldı. Atına bindi. Er arslanlar ve bahadır erenler meydana çıktılar. At koşturdular. Âdet üzere koşu edip av avladılar. Sonra yerlerine

dönecekleri sırada ansızın **Rum** tarafından toz belirdi. Tozun içinden bir atlı çıkageldi. Zırh ve silâhla süslü idi. Meğer kâfir beğlerinden imiş. Kostantin'in namlı adamlarındanmış. Gelip meydanda çağırıp dedi ki: «Bu aranızda **Osman** adlı adam var mıdır?» dedi. **Osman**'ı gösterdiler. Hemen atından inip **Osman**'ın ayağına düştü. «Es-selâtü ve's-selâmi aleyke yâ Resûlallâh.» dedi. Kelime-i şahadet getirip şöyle dedi: «Ey **Osman Gazi!** Düşümde sizin peygamber **Muhammed Mustafa**'yı gördüm. Bana İslâm dinini telkin edip kelime-i şahadeti ve Fatîha'yı ve İhlâs sûresini öğretti. Dedi ki: Ey **Abdullah**, sabahleyin kalk, atlan. Falan yerde bir gazi yiğit vardır. Adı **Osman**'dır. Şu şekilli yiğittir. Hak yoluna fi sebîlillâh gazaya niyet etmiştir. Benim ak sancağım onun yanındadır. Ona git. Tâbi ol.» dedi. «Benim asıl adım **Mihal**'dir. Hazret-i Risâlet benim adımla **Abdullah** koydu. Dedi ki **Osman**'la gazaya beraber bel bağla dedi. Senin de neslin âleme dola. Babadan oğula gazalar edeler. Onların yanında namlı kimseler olalar. Tâ **Üngürüs** Eli'ne değin İslâm sancağını çekip İslâm dinini ortaya çıkaralar dedi. Düşümden uyanınca yüzümde İslâm nuru parlamadığını gördüm.» diyip **Osman Gazi**'nin önünde tekrar kelime-i şahadet getirip Müslüman oldu.

Şimdi zamanımızda **Mihaloğulları** ki vardır, onun neslindedir.

Abdülaziz ve **Ede Balı** bunu görünce inançları daha sağlam oldu. Hak Taâlâ'ya çok çok şükürler ettiler. «Elhamdülillah ki son demimizde bunun gibi kahramana yetiştik.» dediler.

Vezir **Abdülaziz** birkaç gün sonra **Sultan Alâeddin**'in yanına gelip bütün ahvâli arzetti. **Sultan Alâeddin** işitip sevindi. Hakka çok şükürler eyledi. «Elhamdülillah ki asrımızda bunun gibi bir kahraman çıktı.» dedi.

Meğer **Sultan Alâeddin'e Mısır Sultanı** olan kimse-den Emîrülmu'minîn Hazreti **Osman**'ın kılıcı gelmişti. Kendi belinde götürürdü. O kılıcı belinden çıkardı. **Osman**'a gönderdi ve: «O ülkede bağımsız padişah olsun. **Anadolu** ülkesini ona ısmarladım. Açabildiği yere kadar açsın; onun olsun.» dedi.

Sultan Alâeddin'in bu taraftan Tatarlarla savaşı vardı. **Âbilistan** ülkesini ve **Acem Eli**'ni **Cengiz Hanlılar** tutmuşlardı. **Çağatay çerisi** gelip **Sultan Alâeddin** üzerine hücum etmişti. **Sultan Alâeddin**, Tatar ile ceenge meşguldü. Sonunda **Tatarlar**'la barışıp dönünce **Sultan Alâeddin** öldü.

Hicretin 659'unda¹⁹ oğlu **Sultan Gıyas** tahta geçip padişah oldu. Hüküm ve hükümet etti ama zulmetmeye başladı.

O zamanda bir şeyh vardı. Adına **Baba İlyas** derlerdi. **Acem Eli**'nden gelmişti. **Sultan Alâeddin** zamanında gelip **Amasya** bölgesinde Çat dedikleri bir kasabada yerleşmişti. Hazreti **Mevlâna Celâleddin** dahi o vakitte **Konya**'da idi. O zamanda çok ulular ve şeyhler vardı. Zira **Sultan Alâeddin** şeyhlere dost olduğu için hep onun memleketine gelmişlerdi.

Sultan Alâeddin ölüp oğlu **Gıyaseddin** ki tahta geçti idi, çok zulümler etmeye başladı. Sonunda bir sebepten dolayı **Baba İlyas**'tan korkup asker gönderdi. **Babaîler**'i kılıçtan geçirdi. Onun daha başka bir hikâyesi vardır ki **Âşıkpaşaoğlu Ulvan Çelebi** menâkıbında bildirmiştir.

Karaman Eli'ne eskiden **Yunan** derlerdi. **Karaman** denmesine sebep budur. Onun için bu hikâyeyi anlattık.²⁰ Oğlu ve kızı kalmadı. Memleket boş kaldı. **Babaîler**'den Muhlis Paşa bir sebeple padişah oldu. **Babaî-**

¹⁹ Hicretin 659'u milâdî 6 Aralık 1260 — 25 Kasım 1261 arasındır.

²⁰ Karaman'a niçin Karaman dendiğinin izahı birkaç satır aşağıdadır.

ler'i kıranlardan intikam alıp o askerden kim varsa hep kılıçtan geçirdi. Kırk gün beğlik etti. Bazıları altı ay beğlik etti dedi. Ondan sonra **Babaîler**'den **Halife Kör Kadı**, **Baba İlyas** zamanında **İç El**'e halife olmuştu. Meğer o **Kör Kadı**'nın beş yaşında bir oğlu kalmıştı. Adına **Karaman** derlerdi. **Muhlis Paşa** o oğlanı getirip tahta geçirdi. Padişah eyledi. Nefes edip: «Bu nesil bu ülkeyi tuta, padişah ola.» dedi. **Karaman Eli**'ne «**Karaman**» dediklerine sebep budur.

Biz yine **Osman Gazi** kıssasına gelelim. **Osman Gazi**'nin **Şeyh Ede Balı** kızı **Râbia Hatun**'dan bir oğlu oldu. Adını **Orhan** koydu. O, dünyaya geldikte hicretin 687'sinde²¹ idi.

Osman Gazi önce gelip **Bileciğ**'i ve **İnegöl**'ü fethetti. **Osman Gazi**'nin ilk cuma namazını, **Karahisar**'ı aldıktan «**Dursun Fakih**» derlerdi bir kişi vardı, o kıldı. İlk önce **Osman** adına hutbeyi o okudu. Bayram namazını da kıldı. Hicretin 689'unda²² idi.

Sonra, **Osman Gazi**, aldığı memleketleri bağışladı: **Karahisar Sancağı**'nı ki ona **İnönü** derler, oğlu **Orhan**'a verdi. Subaşılığı kardeşinin oğlu **Alp Gündüz**'e verdi. **Yarhisar**'ı **Hasan Alp**'a verdi ki **Süleymanşah** ile **Acem** ülkesinden gelmişti. **İnegöl**'ü **Turgud Alp**'a verdi.

Şimdiki zamanda dahi o gazilerin adları anılır. **Anadolu**'da köyler vardır ki onlara **Turgudlular** derler.

Kayınatası **Ede Balı**'ya **Bilecik** hâsılını verdi ve hatunu **Râbia**'yı orada **Ede Balı** ile birlikte bıraktı. Kendisi **Yenişehir**'de oturdu.

Osman'ın bir oğlu daha oldu. Adını **Ali Paşa** kodu. Yanından ayırmadı.

²¹ Hicretin 687'si milâdî 6 Şubat 1288 — 14 Ocak 1289 arasındır.

²² «Hâsıl», vergilerden elde edilen gelir demektir.